

ПРОЛОГ

Перша ракета завжди прилітає вночі. Перша ракета, хай би куди влучила — електростанцію, військовий об'єкт, аеродром, школу, багатоповерхівку чи засніжене поле — завжди влучає в саме серце. Пробиває наскрізь і пришпилює до підлоги. Потім прилетять інші, не менш смертоносні. Сотні, тисячі ракет. Але та клята перша ракета стирчатиме в серці завжди, завдаючи нестерпного болю. І не існує ліків, які б могли той біль зцілити або вгамувати. Бо до першої ракети ми всі — беззахисні мирні люди, які не знали війни.

Пастор прокинувся рано.

Слухаючи тишу за вікном, знайшов під подушкою смартфон і заглянув у стрічку новин. Швидко прогорнув кілька нічних повідомлень в електронній пошті — нічого суттєвого, можна відповісти пізніше. На вайбер уже надійшло з десятків привітань, і він коротко «дякнув» у відповідь. Обережно, щоб не розбудити дружину, встав із ліжка, вдягнувся, намацав ногами капці й прослизнув, наскільки міг, безшумно новою ламінованою підлогою повз дитячі спальні до ванної кімнати; намагаючись не дзенькнути склянками в кухонній шафі, проковтнув щоранкову пігулку від тиску;

у коридорі ввімкнув світло — дитяче взуття стояло рівненько, і пастор, усміхнувшись думці про свою одвічну й зазвичай малорезультативну боротьбу з дітьми за порядок у домі, вийшов на подвір'я.

Тихо.

Трохи постояв на ганку, насолоджуючись темним вологим повітрям. Останніми роками він полюбив зиму. Узимку дихалося значно вільготніше, ніж улітку, коли південне спекотне сонце спричиняє задишку й активне потовиділення на його великому й ще доволі міцному тілі. «Тату, ти куди?» — у вхідних дверях, босий, у трохи завеликій піжамі, стояв, зіщулившись від холоду, Сергійко. Тривожний і zarazом дуже турботливий хлопчисько зі світлим, майже золотим кучерявим волоссям. Напередодні Сергійко цілий вечір ходив слідом за пастором, пантрував волошковими очима за кожним рухом: як пастор наливає чай, як п'є, говорить телефоном, терпляче чекав під дверима ванної кімнати. Сьогодні Сергійко і його менша на рік сестра Марійка ночували в їхній великій родині вперше. «Синку, йди лягай, — м'яко відповів пастор. — Ще дуже рано». «З днем народженням, татусю!» — Сергійко швидко причинив за собою двері. «Авжеж, — подумав пастор. — Авжеж!»

Треба поквапитись.

Пастор волів встигнути зустріти світанок на Краю. Так він називав це місце: окремий край, кавалок сухої землі над морем, порослий травою, площею в кілька квадратних метрів із найдорожчим, найріднішим краєвидом, і водночас, якщо зробити неправильний крок уперед, до урвища, — край, кінець, прірва, звідки немає

вороття. Колись малого Гриця привів сюди батько. Підлітком бігав на Край із друзями. Коли подорослішав, усамітнювався біля урвища, щоби подумати про сенс буття. Молодим чоловіком привів майбутню дружину, щоб продемонструвати красу краєвиду й освідчитися. Приїздив зі старшою донькою, потім зі старшою та молодшою, згодом — уп'ятьох: він, дружина, дві доньки й син. Зрештою всі їхні численні біологічні та небіологічні діти багато разів побували тут. Окрім хіба що тих двох малих — Сергійка й Марійки, яких вони офіційно ще не взяли під опіку.

На Краю усвідомлюєш, наскільки прекрасний світ.

Звідси, з урвища, що круто спадає вниз, у світлу пору море і небо в незбагненній далечині створювали на обрії з води, повітря та чогось третього, чудесного і невідомого, божественну сферу.

Напроти, на суходолі, вдень і вночі жило і шуміло місто. Два промислові серця Маріуполя — велетенські металургійні заводи, що димлять у небо довгими трубами — «Азовсталь» та імені Ілліча; порт-годувальник із вишикуваними вздовж причалів кранами; доки, пірси; саме місто, що, наче велике гніздо, розкинулося багатоповерхівками й приватним сектором по обидва боки річки Кальміус, розлогі сади та парки, що сяють вечірніми вогнями; місто Марії, над мрійливою головою якого влітку пече нещадне сонце, нависає небо з химерними хмаринками, а його потріскані від важкої праці долоні облизує вологим солоним язиком, наче своє улюблене дитя, Азов. Суховантажники й баржі вдалечині чекають на рейді, ковзають по хвилях човники рибалок у пошуках бичків та креветок, ближче

до берега ходять вітрильники, гоцають водні мотоцикли та інші дрібні посудини, а пляжем совгаються, наче голі мурахи, люди.

Пастор став на краю кручі. Напевне, сьогодні вдень варто очікувати похмурої, звичної для кінця календарної зими на Приазов'ї погоди — лише інколи ви-зирне з-за хмар непевне сонце, налите свинцем небо нахилиться до води, наче хоче випити море до дна, а те й не заперечуватиме й гнатиме хвилі білими гребінцями до берега. Узимку пляж безлюдний, а в морі курсують лише робочі судна, зате повітря чисте, прозоре, небесне. І обрій, обрій. Нескінченний і незбагненний, як людське життя. Бо начебто ж знаєш досконало і про небо, і про землю, і про оптику, а однак таємниця залишається. Так і з людиною, з її душею, помислами й особливо вчинками. Не розбереш інколи, чого прагне, навіщо те робить, хоча, здавалося б, давно — від самого Різдва Христового — усе напро-чуд зрозуміло. Сьогодні пастор просив у Господа докладно й ревно, як і всі останні поспіль тижні, миру для своєї країни, свого міста й своєї родини. Молив про розсудливість та любов, хоч і розумів, що просить про неможливе. Бо знав напевно, що вже розкрутилося коліщатко історії та стало на невблаганний маршрут таким робом, що розвернути його може лише війна. Однак молився під поривами прохолодного східного вітру.

Коли пастор повернувся додів, дружина й старші діти вже прокинулись. І поки знімав верхній одяг і мив руки, ті розбудили менших, щоб разом привітати батька з днем народження. Після гучних викриків і міцних

обіймів, як і зазвичай щоранку, разом зробили зарядку, а хто захотів — пірнув у холодну воду невеличкого дитячого басейну, що стояв на подвір'ї. О восьмій пастора почали активно вітати телефоном колеги, друзі, парафіяни, військові, чиновники — люди, з якими його пов'язували доля та професійна діяльність. І так цілий день із невеликими перервами на поточні справи й до самого вечора він ходив кімнатами й сидів у кріслі з телефоном у руці, аж поки вся велика родина не зібралася за столом і не заспівала «Многая літа». Пастор одним повільним довгим видихом загасив на торті свічку, що горіла на восковій цифрі «54», після чого торт миттєво знищила дівчора, а Сергійко й Марійка навіть облизли картонну коробку. Їх ніхто не зупиняв, і ніхто з них не сміявся. Тут зібралися люди, які мали важке дитинство, і те, що вони зараз живі й відносно здорові, а не померли від голоду, алкоголю, наркотиків або знущань рідних батьків, було справжнім дивом, збігом сприятливих обставин і наявністю поруч небайдужих людей. Сукупно пастор називав це волею Божою. Напевне, так воно й було.

Сам пастор торта не їв. Насолоджувався дитячими радощами, а відтак із тихим задоволенням під нетерпляче сопіння дівчаток розгорнув подарунок — нові шахи. Велика шахівниця, майстерно вирізьблені дерев'яні фігури в українському бароковому стилі: пішаки — піші козаки, тури — сторожові вежі, коні — звісно, кіннота, слони — козацька старшина (чи то обозні, чи то писарі, чи то полкові судді або полковники), король — гетьман, і, звісно ж, ферзь, королева, найсильніша фігура гри й життя, — жінка, яка гордовито

схрестила руки на грудях. Гарні шахи, давно такі хотів, приглядався до них у крамниці. Очевидно, хтось зі старших дітей підгледів — і от, тримай, батьку, сюрприз. Приємно. Треба на вихідних організувати турнір із фінальним матчем на новій шахівниці.

Увечері, коли дітвора вляглася спати, пастор із дружиною планували посидіти за чаєм — обговорити завтрашній день, але Світлана почувалася зле, тож невдовзі пішла до ліжка. Точніше, до розкладного дивана, який вони нарешті вчора придбали, привезли й поставили у спальні, у якій тільки позавчора завершили ремонт. Перша за багато-багато років їхня окрема кімната. Вони давно мріяли про свій затишний куточок, і от мрія здійснилася. «Тепер можна обійматися і цілуватися!» — пожартувала дружина. Хоча чому пожартувала? Коли довгі роки з вами на обмеженій кількості квадратних метрів мешкають багато дітей, ви мусите контролювати спочатку кожен свій крок, а вже потім — кожен дитячий. Пастор хотів помити посуд, але хтось зі старших уже встиг прибрати на кухні, тому одразу пішов у спальню.

Дружина лежала, відвернувшись до стіни, і тихо постогнувала. Останнім часом її здоров'я погіршилося. Учора навіть довелося викликати швидку, але від госпіталізації Світлана категорично відмовилася. Сказала: не на часі, потерпить. Вона належала до того, відомого в Україні, типу жінок, які не перестануть сумлінно виконувати свій родинний обов'язок доти, доки не зможуть уже піднятися з ліжка через хворобу або старість. Пастор відчував глибоку провину за змарноване здоров'я дружини. Узявши під опіку стількох дітей,

вони відмовили собі не лише в комфорті чи звичайних життєвих радощах, а й у часі на власне здоров'я. І домашніх, побутових щоденних навантажень на дружину випадало в рази більше. Хоча, звісно, вона ніколи не скаржилася і мовчала, аж поки хвороба вже зовсім почала брати гору.

У спальні-кабінеті ще трохи пахло фарбою. Колір стін пасторові подобався — такий світлий, небесний, легкий. Він сів за стіл у крісло й роззирнувся. Книжкові полиці, багато книг, хоча насправді зараз йому вистачило б самого Євангелія. З іншого боку, якби не існувало інших книг, можливо, Євангеліє він ніколи б і не прочитав. Бо гарні книжки розповідають цікаві історії і ставлять багато питань, але тільки Євангеліє дає відповіді. Як усі дороги вели колись до Риму, так і всі книжки рано чи пізно приводять людину до Євангелія, вважав пастор. Він підійшов до вікна й прислухався — здалося, десь удалечині гупнула артилерія. Там, за лінією зіткнення, усього за кілька кілометрів, уже майже рік проводить навчання численна ворожа армія. Армія, що в будь-який момент готова знищити його родину, вбити тисячі людей, зруйнувати місто, захопити країну. Ворожа армія чекає лише наказу. Насправді дивно складається життя. Сьогодні — 23 лютого, його день народження. Коли він був маленьким хлопчиком, а потім підлітком і молодим чоловіком — і жив у Радянському Союзі, — щороку в цей день його вітали не тільки з днем народження, а й і з Днем Радянської армії і Військово-морського флоту. І батько щороку, якщо, звісно, не забував про його день народження, казав: мовляв, якщо син народився

23 лютого, на таке велике свято для чоловіків в СРСР, то, значить, доля стати синові військовим. Можливо, саме тому військовим Григорій і не став. Хоча, звісно, нема чого приховувати, випадковий збіг дат лестив чоловічому самолюбству й він радо приймав на свій день народження привітання і з радянським армійським святом.

Але війна змінила геть усе.

Пастор поміряв тиск. Трохи зависокий, але терпимо. Він не мав сумнівів, що протягом тижня, тобто не пізніше кінця лютого, Росія розпочне Широку війну. Війну «вузьку», як він її називав, «непомітну війну», обмежену Кримом та Донбасом, Росія вела з 2014 року. І от тепер пастор день у день чекав наступної фази — коли Росія вторгнеться до України трьохсоттисячною армією по всій довжині кордону. Розглядаючи корінці улюблених і колись улюблених книжок, уже не вперше уявляв, про що думатимуть загарбники, які вломляться до їхнього будинку. Можливо, у такий спосіб він хотів бодай трохи олюднити ворога, зробити не таким страшним, яким той проявив себе за вісім років протистояння. Пастор давно не мав жодних ілюзій щодо людяності противників. Але от чомусь уявляв, що ті зможуть оцінити бібліотеку. «О, — скажуть російські солдати й офіцери, — подивіться, та тут “Брати Карамазови”. Федора Михайловича Достоєвського! Хіба ж вони нацисти, ці українці, якщо читають Достоєвського в оригіналі, російською мовою?!» Або взяти з полицки оцю книжку кишенькового формату із затертою картонною обкладинкою, видрукувану на сірому папері — «Колимські оповідання». Такі тексти